

Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Onderwerp

Advies wijziging modellenregeling Kieswet en
Kiesbesluit 2010 ivm de nieuwe positie van
Bonaire, Sint Eustatius en Saba

1. Inleiding

Bij brief van 12 juli 2010 heeft u de Kiesraad verzocht advies uit te brengen over een voorstel tot wijziging van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit. De modellen behoeven wijziging in verband met de Wet tot wijziging van de Kieswet in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen Nederland als openbaar lichaam binnen Nederland.

2. De reikwijdte van het advies

De Kiesraad heeft van het voorstel tot wijziging van de modellen met belangstelling kennis genomen. Voorafgaande aan de inhoudelijke behandeling van het voorstel, maakt de Kiesraad een opmerking over de reikwijdte van het advies, mede aangezien tegelijkertijd een ander voorstel tot wijzigingen van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit door u aan de Kiesraad ter advisering is voorgelegd.

De Raad heeft bij het opstellen van dit advies rekening gehouden met de aanpassingen die op grond van de Wet tot wijziging van de Kieswet in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba (hierna ook: BES) in de modellen moeten worden doorgevoerd. Daarnaast heeft de Kiesraad, vanwege het belang van de modellen voor de uitvoeringspraktijk, niet nagelaten om andere zaken op te merken die de bij de bestudering van de modellen zijn opgevallen.

Kort na ontvangst van deze adviesaanvraag, op 3 augustus jl., ontving de Kiesraad van u ook een adviesaanvraag betreffende de wijziging van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit in verband met het wetsvoorstel Eerste Kamerverkiezingen (uw kenmerk: 2010 – 0000516705). Zowel in laatstgenoemd voorstel tot wijziging van de modellenregeling als in voorliggende modellenregeling worden wijzigingen aangebracht in modellen die alleen relevant zijn voor de Eerste Kamerverkiezingen. Besloten is in het kader

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum

20 september 2010

Ons kenmerk

2010-0000558481

Inlichtingen

mevr. drs. P.J. Young
T (070) 426 6037
F 070 426 64 89

Uw kenmerk

2010-0000472110

Blad

1 van 13

Aantal bijlagen

0

Bezoekadres

Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres

Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres

www.kiesraad.nl

Emailadres

kiesraad@kiesraad.nl

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 13

van het voorliggende advies alleen in te gaan op die wijzigingen, in die Eerste Kamer modellen, die betrekking hebben op de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Eventuele andere opmerkingen worden meegenomen in het advies over de wijziging van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit in verband met het wetsvoorstel Eerste Kamerverkiezingen.

Tevens heeft u de Kiesraad bij brief van 6 juli 2010 (uw kenmerk: BPR2010/U54479), gevraagd om te adviseren over een integrale herziening van de hoofdstukken G, H, I en Q, R, S en Y van de Kieswet. De Kiesraad heeft aangegeven dit najaar hierover advies uit te brengen en acht het waarschijnlijk dat het naar aanleiding van dit omvangrijke advies opnieuw nodig zal zijn de modellenregeling aan te passen. De Kiesraad heeft eventuele aanpassingen die in de modellen dienen plaats te vinden na het uitbrengen van dit nog in voorbereiding zijnde advies, niet nu al in zijn overwegingen meegenomen.

Hierna volgt eerst een aantal algemene opmerkingen, waarna een aantal modellen, waarover de Kiesraad specifieke opmerkingen heeft, nog apart aan de orde komt.

3. Algemene opmerkingen

Consistentie

Het is de Kiesraad opgevallen dat de formulering en vormgeving van de modellen niet altijd consistent is¹. Zo wordt in een aantal modellen door middel van een sterretje verwezen naar een toelichting, in andere gevallen in een voetnoot en soms is de toelichting opgenomen aan het eind van het model. De Kiesraad adviseert u hierin meer eenheid te brengen en bijvoorbeeld alleen naar een voetnoot te verwijzen als dit voor de leesbaarheid van het model nodig is.

Ook de verschillende vertegenwoordigende organen waarvoor het model kan gelden worden verschillend, en in een andere volgorde, aangeduid². De Kiesraad heeft eerder aangegeven voorstander te zijn van het voluit noemen van de organen en zou het een verbetering vinden als dit telkens ook in dezelfde volgorde zou gebeuren. Twee hieraan gerelateerde onderwerpen die qua consistentie verbeterd kunnen worden betreffen de verwijzing naar de bijbehorende wetsartikelen indien een model voor meerdere verkiezingen geldt³ en de keuze om voor een bepaald soort verkiezing een apart model in de modellenregeling op te nemen, zoals dat in veel gevallen voor de Eerste Kamer

---

¹ Zie ook de opmerkingen hierover in het advies van 30 oktober 2009, kenmerk 2009-0000596279 te raadplegen op www.kiesraad.nl

² zie bijvoorbeeld model K 6, P22-1 en verwijzing met sterretje in V 9

³ Zie bijvoorbeeld model H3-1, H3-2 en P22-1.

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
3 van 13

verkiezingen is gedaan. Het is de Kiesraad niet duidelijk waarom dit voor de Eerste Kamer in sommige gevallen wel gedaan is en in andere gevallen niet⁴.

Overigens is het de Kiesraad ook opgevallen dat in diverse modellen⁵ is aangegeven dat het model dient te worden ingevuld met behulp van schrijfmachine of blokletters. In andere modellen⁶ is alleen aangegeven dat het model dient te worden ingevuld met blokletters. Tenslotte is in een aantal modellen, die ook door kiezers ingevuld moeten worden, niets aangegeven. De Kiesraad doet u de aanbeveling om ook hierin consistentie aan te brengen. Al in een eerdere advies (kenmerk 2009-0000596279) heeft de Kiesraad aangegeven de verwijzing naar een schrijfmachine niet meer van deze tijd te achten en heeft hij voorgesteld deze te verwijderen. De Kiesraad zou daarnaast het woord "telefax" dat in een aantal modellen wordt gebruikt, in deze en toekomstige modellen graag vervangen willen zien door het meer gangbare woord "fax".

Tijdstippen

In een aantal modellen zijn tijdstippen genoemd waarvoor of waarop bepaalde handelingen moeten zijn verricht. In sommige modellen is toegevoegd dat het gaat om Europees-Nederlandse tijd. Om onduidelijkheden te voorkomen en gezien de verregaande consequenties die vaak binnen de Kieswet worden verbonden aan het te laat verrichten van handelingen adviseert de Kiesraad u om bij alle tijdstippen die voor de BES relevant zijn aan te geven of het regionale danwel Europees-Nederlandse tijd betreft.

Toepasselijkheid strafbepalingen

In een aantal modellen⁷ waren al relevante strafbepalingen opgenomen. In het voorliggende voorstel wordt dit uitgebreid met relevante artikelen uit het Wetboek van Strafrecht BES. Echter niet voor iedere reeds aangehaalde strafbepaling is een BES equivalent. Zonder toelichting is daardoor onduidelijk voor wie de aangehaalde bepalingen gelden. Aangezien het van groot belang is, dat voor een ieder duidelijk is welke handelingen strafbaar zijn, adviseert de Kiesraad u hierover in de desbetreffende modellen een toelichting op te nemen.

4. Opmerkingen per model

Naast de hiervoor genoemde algemene opmerkingen, worden de volgende modelspecifieke opmerkingen gemaakt.

Model D 3-1 (en D 3-2)

---

⁴ Zie wat dat laatste betreft bijvoorbeeld model G1-1.

⁵ Zie bijvoorbeeld model H 1, H 9, L 8, R 1 en R 8.

⁶ Zie bijvoorbeeld H 3-1, H 3-2, R 7-1, R 7-2 en T 4.

⁷ Zie bijvoorbeeld model J 7, L 8, L 11 en Y 32.

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 13

De Kiesraad is voornemens om u binnenkort een advies te doen toekomen naar aanleiding van de eerder dit jaar gehouden gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezing. In dit advies worden enkele concrete voorstellen gedaan met betrekking tot mogelijke verbeteringen in de procedures rondom stemmen vanuit het buitenland. Zo wordt voorgesteld om op termijn over te stappen op een systeem van permanente registratie van Nederlandse kiezers in het buitenland. In het hieronderstaande is geen rekening gehouden met eventuele wijzigingen die deze voorstellen met zich mee zouden brengen, de opmerkingen beperken zich derhalve tot de voorliggende wijziging van de modellen.

De Kiesraad geeft u in overweging om in de modellen D 3-1 en D 3-2 de uiterste datum op te nemen voor het indienen van een registratieverzoek. Dit zou overeenkomstig de wijze kunnen zoals in model D 3-1 onder punt 4. waar naar de dag van kandidaatstelling wordt verwezen. Nu is in de toelichting gezegd dat het registratieformulier vanaf zes maanden tot zes weken voor de verkiezingen kan worden ingestuurd. Het zou meerwaarde hebben om hier ook toe te lichten wat onder 'ingestuurd' wordt beschouwd. Onduidelijk voor de aanvrager is of een registratieverzoek ook op die datum daadwerkelijk moet zijn ontvangen door één van de verschillende organen waar een verzoek kan worden ingediend, of dat het voldoende is dat het op die dag op de post is gedaan. Het is de Kiesraad wat dat betreft ook opgevallen dat het ene orgaan (in dit geval 'de betrokken Minister') dient in te vullen wanneer het verzoek ontvangen is en dat andere organen die registratieverzoeken kunnen ontvangen, dit niet hoeven in te vullen. Mede gezien dat uitdrukkelijk in de wet geregeld is dat de gemeente Den Haag uiterlijk op de zevende dag na ontvangst over een ingediend registratieverzoek moet beslissen, acht de Kiesraad het wenselijk dat door ieder ontvangend orgaan wordt vastgelegd wanneer een verzoek is ingekomen.

In model D 3-1 dient de aanvrager onder punt 7 zijn handtekening te plaatsen. Met een sterretje wordt verwezen naar een toelichting waarin vermeld wordt dat de registratie zonder deze handtekening geweigerd wordt. De Kiesraad acht de kans alsnog reëel dat een aanvrager dit invulveld over het hoofd ziet of anderszins denkt dat het alleen van toepassing is, indien een volmacht aan een andere kiezer wordt verleend. De Kiesraad raadt u aan de plaats van de handtekening, juist vanwege de verregaande consequentie van het niet invullen ervan, een meer prominente plek op het formulier te geven. Gedacht zou kunnen worden aan een kader om de plaats waar de handtekening geplaatst dient te worden.

De Kiesraad adviseert u om de tekst van model D 3-1 en D 3-2 naast elkaar te leggen en voor zover van toepassing met elkaar in overeenstemming te brengen. Op de plek voor de ondertekening van de aanvrager op het model D 3-2 ontbreekt bijvoorbeeld een met het model D 3-1 vergelijkbare verwijzing dat de registratie zonder handtekening geweigerd wordt. Verder ontbreekt in model D 3-

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
5 van 13

2 de nieuw in model D 3-1 opgenomen vermelding dat als een aanvrager niet aangeeft op welke wijze hij wil stemmen, er vanuit wordt gegaan dat hij per brief wil stemmen.

In de toelichting bij model D 3-1 zijn in de eerste zin onder de kop 'Registratie verplicht voor deelname' de woorden 'U kunt' (alleen deelnemen aan de verkiezingen indien u zich vooraf als kiezer registreert) weggefallen.

Verder is in de toelichting van model D 3-1 onder de kop 'Register kiezers buitenland Nederland' de verwijzing naar het Europees Parlement verwijderd uit de zin "Heeft u zich eerder geregistreerd als kiezer in het buitenland voor de verkiezing van de Tweede Kamer *of het Europees Parlement* dan bent u opgenomen in het register Kiezers buiten Nederland van de gemeente Den Haag." In model D 3-2 is in dezelfde passage de vergelijkbare verwijzing naar de Tweede Kamer verwijderd. Naar de mening van de Kiesraad zijn deze verwijderingen onterecht en zou de verwijderde tekst gehandhaafd moeten blijven. Kiezers buiten Nederland die zich voor de verkiezingen van het Europees Parlement laten registreren krijgen voor de eerstvolgende verkiezing automatisch een registratieformulier toegezonden. Deze eerstvolgende verkiezing kan *of* een Tweede Kamer verkiezing zijn *of* een verkiezing voor het Europees Parlement, tenzij een kiezer uitdrukkelijk aangeeft alleen aan een van beide verkiezingen te willen deelnemen.

Model G 1-1

In model G1-1 is in de eerste alinea de ruimte achter het woord 'gevestigd' weggefallen waarin de vestigingsplaats van een vereniging ingevuld dient te worden. Verder is de Kiesraad van mening dat in dit model, waar gesproken wordt van een 'beschikking', overeenkomstig artikel 1:3 Awb het woord 'besluit' zou moeten staan.

Model G 1-3

Het is de Kiesraad opgevallen dat de ondertekening van dit besluit plaats dient te vinden door de voorzitter van het centraal stembureau, terwijl hij doorgaans niet degene zal zijn die belast is met de ontvangst van de waarborgsom. Zoals de eerste regel van het model aangeeft dient de ondertekenaar degene te zijn die met de ontvangst van de waarborgsom is belast. De naam en hoedanigheid van deze persoon dient hier te worden ingevuld⁸.

---

⁸ De Kiesraad geeft u in overweging in dit model (en ook in model Q 2) te spreken van 'een bedrag in dollars' in plaats van 'een bedrag in dollar'. Men spreekt namelijk ook van 'een bedrag in gulden, in franken, in euro's', enzovoort, en omdat direct na een voorzetsel de munteenheid doorgaans in het meervoud staat: 'omwisselen voor/tegen dollars', 'overschakelen op ponden', 'omrekenen naar roebels'. Verder is de Kiesraad van mening dat er niet hoeft te worden gesproken over 'dollarcent', aangezien uit de vermelding 'honderdentwaalf dollar en vijftig cent' wel voldoende duidelijk is dat het om dollars gaat.

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
6 van 13

Model H 1

Het model kandidatenlijst bevat een opsomming van stukken die op de dag van kandidaatstelling bij de lijst moeten worden overgelegd. Hier ontbreken de verklaringen die op basis van artikel Y 13 en Y 14 van de Kieswet nodig zijn in het geval van Europees Parlementsverkiezingen. Deze twee verklaringen worden ook niet genoemd in de vergelijkbare opsomming in het nieuwe model Ya 4.

Bij gemeenteraadsverkiezingen, verkiezingen voor provinciale staten en eilandsraadverkiezingen moet de kandidaat die geen ingezetene is van de desbetreffende gemeente of provincie een door de kandidaat ondertekende verklaring overleggen waaruit blijkt dat hij voornemens is zich bij benoeming te vestigen in de gemeente onderscheidenlijk de provincie. In de praktijk bestaat behoefte aan een model voor deze verklaring, met name omdat het een verklaring is die door kandidaten zelf opgesteld moeten worden. De Kiesraad geeft u in overweging er een vast te stellen.

Onder punt 4 van de toelichting bij het model wordt uitgelegd dat het hoofdstembureau *kan* verlangen dat de inleveraar van de lijst van zijn identiteit doet blijken. Nieuw toegevoegd is de tekst dat degene die de kandidatenlijst inlevert bij de gezaghebber van Sint Eustatius of Saba *blijkt dient* te geven van zijn identiteit. De Kiesraad acht dit verschil onwenselijk en adviseert u vooruitlopend op en overeenkomstig de strekking van de Reparatiewet BZK 2010 in de tekst van de toelichting op te nemen dat iedere inleveraar *blijkt dient* te geven van zijn identiteit.

Punt 9 van de toelichting bevat een uitleg over de waarborgsom. Hier is niet bij vermeld dat de bedragen in dollars betaald worden bij inlevering van een kandidatenlijst bij één van de openbare lichamen. De Kiesraad doet u de aanbeveling om dit alsnog op te nemen, bijvoorbeeld vergelijkbaar op de wijze zoals dat in model H 12 is gedaan⁹.

Onder punt 11 van de toelichting wordt ingegaan op de verbinding van lijsten tot een lijstencombinatie. Hier staat echter niet vermeld wanneer op de dag van kandidaatstelling een lijstencombinatie kan worden aangegaan. De Kiesraad stelt voor zowel in de toelichting van model H 1, als in model R 1, tijdstippen op te nemen¹⁰.

Bij punt 12 is vermeld dat bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement de inlevering plaats dient te vinden bij het centraal stembureau (de Kiesraad). Hier ontbreekt een vermelding dat de lijsten in de openbare lichamen

---

⁹ Ook daar heeft het de voorkeur van de Raad om te spreken van dollars in plaats van dollar.

¹⁰ Onder vermelding van Europees-Nederlandse tijd waar dat relevant is.

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
7 van 13

Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij de gezaghebber op het bestuurskantoor kunnen worden ingediend.

Onder punt 13 in de toelichting is tenslotte een alinea toegevoegd over het tijdstip van inlevering van een kandidatenlijst. Vermeld wordt dat de kandidatenlijsten bij de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer en van de eilandsraden op de dag van de kandidaatstelling van negen tot vijftien uur worden ingeleverd. De Kiesraad adviseert u om voor de duidelijkheid te vermelden of dit de regionale tijd betreft. Verder wordt vermeld dat bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement in de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba de kandidatenlijsten worden ingeleverd binnen een termijn van zeven dagen voorafgaand aan de werkdag voor de dag van de kandidaatstelling. Het verdient de voorkeur om de periode waarin kandidatenlijsten kunnen worden ingeleverd, hier preciezer te vermelden, dat wil zeggen met vermelding van de specifieke data.

Model H 4

In de toelichting bij het model is toegevoegd dat de kiezer die in de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius of Saba is geregistreerd en die een verklaring van ondersteuning wenst af te leggen bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement, deze verklaring binnen een termijn van zeven dagen voorafgaand aan de werkdag voor de dag van de kandidaatstelling ondertekent. Ook hier acht de Kiesraad het duidelijker als de specifieke relevante data worden genoemd. De ondertekening van een ondersteuningsverklaring geschiedt in bovengenoemd geval ter secretarie van het openbaar lichaam waar de kiezer is geregistreerd, in aanwezigheid van de gezaghebber. Dit kan echter ook een door de gezaghebber aangewezen ambtenaar zijn. De Kiesraad doet u de aanbeveling om dit toe te voegen. Tevens wordt in de praktijk regelmatig gebruik gemaakt van een gemeentelijke stempel in plaats van een ondertekening, de Kiesraad geeft u in overweging deze mogelijkheid in het model op te nemen.

Model H 9

In het model van de instemmingsverklaring dient een kandidaat die in het buitenland woont, overeenkomstig artikel H 10 van de Kieswet, een gemachtigde in te vullen. Dat geldt ook voor kandidaten van partijen die overeenkomstig artikel H 10a een zogenaamde moederlijst indienen. In de praktijk blijkt hierover onduidelijkheid te bestaan. Het komt zeer regelmatig voor dat ook in Nederland wonende kandidaten, die niet op een moederlijst staan, hier een naam invullen. De Kiesraad adviseert u om in het model zelf duidelijker aan te geven in welke situaties een gemachtigde ingevuld dient te worden. Dit kan bijvoorbeeld door toevoeging van de tekst 'aangezien zijn woonplaats buiten het Europees deel van Nederland is gelegen' zoals dat overigens ook in model I 9 wordt gedaan. De verwijzing naar de moederlijst, een mogelijkheid waarvan overigens al jaren geen

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
8 van 13

gebruik is gemaakt, kan naar de mening van de Kiesraad in een voetnoot worden opgenomen.

In de toelichting wordt het gebruik van een moederlijst verder uitgelegd. In de nieuwe tekst van de toelichting hierover wordt gezegd dat er sprake kan zijn van een moederlijst bij Europees Parlementsverkiezingen. Dit is echter niet het geval. Een machtiging in het geval van een moederlijst is alleen mogelijk indien de betreffende politieke groepering in twee of meer kieskringen verschillende lijsten heeft ingeleverd. Bij Europees Parlementverkiezingen kan hier geen sprake van zijn, aangezien een partij slechts één kandidatenlijst kan indienen die voor alle kieskringen geldt. De Kiesraad raadt u dan ook aan deze toevoeging te verwijderen.

Model I 1

Onder de vermelding van de geconstateerde verzuimen in dit model is een tekst toegevoegd waarin geregeld wordt waar verzuimen moeten worden hersteld in het geval dat een kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen bij de gezaghebber in Sint Eustatius of Saba is ingeleverd. Hier ontbreekt een tekst (bijvoorbeeld een voetnoot) over waar en wanneer het verzuimherstel plaats moet vinden in geval van Europees Parlementsverkiezingen. Verder is niet duidelijk waar en hoe verzuimen moeten worden hersteld van lijsten die rechtstreeks bij het hoofdstembureau Bonaire zijn ingeleverd. Dit laatste kan opgelost worden door de woorden 'openbaar lichaam' toe te voegen aan de zin: 'Het hoofdstembureau zal overeenkomstig artikel I 2, eerste lid, van de Kieswet de inleveraar(s) bericht geven van bovenvermeld(e) verzuim(en), met vermelding dat dit (deze) binnen drie dagen kan (kunnen) worden hersteld ter secretarie van de gemeente/het openbaar lichaam waar het hoofdstembureau is gevestigd.'

Model I 9

In de toelichting bij het model staat dat indien het de verkiezing van de leden van de gemeenteraad, de eilandsraad of van provinciale staten van een provincie die één kieskring vormt, betreft deze mededeling achterwege kan blijven. Hier is niet bij vermeld dat deze mededeling overeenkomstig artikel Y 18 van de Kieswet ook achterwege kan blijven bij Europees Parlementsverkiezingen. De Kiesraad doet u de aanbeveling om dit aan de toelichting toe te voegen.

In de toelichting bij dit model staat verder dat indien gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid van centrale kandidaatstelling, eenzelfde mededeling plaats dient te vinden aan de overige hoofdstembureaus en dat de adressering in dit geval dient te worden aangepast. Het heeft de voorkeur van de Kiesraad om deze mogelijkheid al in het model zelf op te nemen. Bijvoorbeeld door bij de adressering de tekst toe te voegen: 'in geval van centrale kandidaatstelling: Aan de hoofdstembureaus.'

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
9 van 13

Uitgaande van artikel Y 18 van de Kieswet waarin geregeld is dat artikel I 9 niet van toepassing is bij Europees Parlementsverkiezingen hoeft het centraal stembureau de hoofdstembureaus niet op de hoogte te brengen van de geldige lijsten. De Kiesraad geeft u in overweging in de Kieswet te bepalen dat bij Europees Parlementsverkiezingen het centraal stembureau juist wel een mededeling van de geldige lijsten aan de hoofdstembureaus doet, zodat zij zo snel mogelijk kunnen overgaan tot het aanmaken van de huis-aan-huis te verspreiden kandidatenlijsten.

Overeenkomstig hierboven over model H 9 vermeld, adviseert de Raad u verder om de verwijzing in het model naar de gemachtigde, in het geval er sprake is van een moederlijst, naar een voetnoot te verplaatsen.

Model I 10

De gemachtigden van groeperingen die een lijstencombinatie aangaan, kunnen te zamen één formulier invullen, maar kunnen dat ook ieder afzonderlijk doen. Dit blijkt echter niet uit het model. De Kiesraad adviseert u in dit model een voetnoot hierover op te nemen. Dit kan overeenkomstig de wijze dat dit ook gebeurt in model H 3-2.

Model J 38-2

Dit model wordt zodanig gewijzigd dat hij ook van toepassing is op de eilandsraadverkiezingen. Aangezien dit model alleen van toepassing is op stembureaus die bestemd zijn voor het stemmen per brief en er bij de eilandsraadverkiezingen niet via brief gestemd kan worden, is dit een onterechte aanpassing. Het model dient echter wel van toepassing te worden verklaard op Europees Parlementsverkiezingen.

N 10-2

Het model N 10-2 is momenteel alleen bij Tweede Kamerverkiezingen van toepassing voor briefstembureaus, maar kan ook van toepassing worden verklaard op briefstembureaus voor Europees Parlementsverkiezingen.

Model N 11

Al in een eerdere advies (kenmerk 2009-0000596279) heeft de Kiesraad aangegeven dat in de praktijk gemeenten in dit model als extra gegeven opnemen van hoeveel stembureaus het totale aantal stemmen is ontvangen. Hiermee kan eenvoudig worden gecontroleerd of alle voor het vaststellen van de verkiezingsuitslag benodigde gegevens ontvangen zijn. De Kiesraad ziet dit nog steeds als een nuttige aanvulling en zou er voor willen pleiten dit alsnog als een verplicht onderdeel in model N 11 op te nemen.

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
10 van 13

Model R 1

Wat de toelichting onder punt 2 (de wijze waarop de kandidaten op de lijst vermeld moeten worden) van dit model betreft, wordt u erop gewezen dat daarin is verwezen naar artikel 9 van het Burgerlijk Wetboek. Hier is ongetwijfeld bedoeld artikel 9 van Boek 1, van het Burgerlijk Wetboek. Verder ontbreekt hier de (wel in model H 1 opgenomen) verwijzing naar artikel 9 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek BES.

Model S 8

Eventuele opmerking over dit model worden achterwege gelaten aangezien de Kiesraad heeft begrepen dat dit model zal komen te vervallen in verband met de wijzigingen die in de Kieswet zullen worden doorgevoerd het kader van het vervallen van de mogelijkheid om een lijstencombinatie aan te gaan voor Eerste Kamerverkiezingen.

Model W 1-1

In voetnoot 2 van dit model wordt abusievelijk niet verwezen naar de eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire, Sint Eustatius of Saba of naar het Europees Parlement.

Model Y 32

In dit model verklaart een niet-Nederlander, die onderdaan is van een andere lidstaat dat hij zijn stemrecht voor het Europees Parlement in Nederland wil uitoefenen. Niet-Nederlandse ingezetenen van de openbare lichamen die burger zijn van een van de andere lidstaten van de Europese Unie krijgen echter niet het recht om deel te nemen aan de verkiezingen voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement. De Kiesraad adviseert u voor alle duidelijkheid hierover een toelichtende tekst in dit model op te nemen.

Model Ya 4

In de voorgestelde modellenregeling worden meerdere begeleidingsverklaringen toegevoegd. Het heeft om die reden de voorkeur dat dit model niet alleen 'begeleidingsverklaring' heet, maar preciezer in de titel wordt aangegeven welke verklaring het betreft. De Raad stelt voor om dit model 'Begeleidingsformulier bij kandidatenlijst' te noemen.

In dit model geeft de gezaghebber aan welke stukken hij heeft ontvangen bij een kandidatenlijst en of deze authentiek zijn. Uit de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel blijkt dat: *"de gezaghebber nadrukkelijk geen controlefunctie heeft ten aanzien van de juistheid en de volledigheid van de ingeleverde stukken. Hij controleert of de stukken en daarop geplaatste handtekeningen authentiek zijn en hij legt vast wat hij heeft ontvangen"*¹¹.

---

¹¹ Kamerstukken II 2009-2010, 31 956, nr. 3, blz. 19

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
11 van 13

Het niet tijdig inleveren van een kandidatenlijst overeenkomstig model H 1, heeft verregaande consequenties, het is tenslotte geen herstelbaar verzuim. Precies om deze reden is het van belang dat er duidelijkheid is over de procedures ten aanzien van het inleveren en de controle van de kandidatenlijst. De Raad adviseert u om deze reden in (de toelichting bij) dit model dieper in te gaan op uw zienswijze op de scheiding in verantwoordelijkheden tussen opsteller en ontvanger. De Kiesraad vraagt u daarbij duidelijker naar voren te brengen wat u onder de controle van de gezaghebber (of de stukken authentiek zijn) verstaat.

De aangebrachte scheiding tussen het vaststellen van de authenticiteit en de controle van de stukken, roept enkele vragen op bij de Kiesraad met betrekking tot de vaststelling van de authenticiteit van de kandidatenlijst en het tijdstip van ontvangst van de kandidatenlijst. Wie wordt bijvoorbeeld geacht de identiteit van de inleveraar te controleren? En wat wordt door wie gedaan als dit niet blijkt te kloppen? En wat betreft het tijdstip van inlevering: wie wordt geacht wat te doen als een kandidatenlijst niet tijdig is ingeleverd? Ervan uitgaande dat de gezaghebber bij de ontvangst van de stukken de identiteit controleert, wat de Kiesraad het meest praktisch lijkt, geeft de Raad u in overweging op het model aan te laten gegeven dat de identiteit door de gezaghebber is gecontroleerd (en goed is bevonden).

Verder gaat de Kiesraad ervan uit dat de ontvanger (hoofdstembureau danwel centraal stembureau) controleert of sprake is van een geregistreerde aanduiding en bijvoorbeeld beziet of de vermelding van de kandidaten juist is en of het aantal kandidaten conform de regels is. De Kiesraad acht voorlichting over deze taakverdeling wenselijk.

In deze begeleidingsverklaring dient de gezaghebber zoals eerder vermeld aan te vinken welke stukken hij bij een kandidatenlijst heeft ontvangen. De Kiesraad gaat ervan uit dat deze lijst is opgenomen met het doel dat een ontvanger kan vaststellen of hij over alle stukken beschikt en dat het niets zegt over de juistheid van de stukken.

Met betrekking tot deze lijst heeft de Kiesraad een aantal opmerkingen:

- de lijst is niet volledig, zo ontbreekt de mogelijkheid om aan te geven dat een machtiging overgelegd is tot het plaatsen van een aanduiding, gevormd door samenvoeging van de aanduidingen van politieke groeperingen of afkortingen daarvan, boven de kandidatenlijst (model H 3-2);
- verder ontbreken in de lijst (voor Europees Parlementsverkiezingen) de verklaringen die op basis van artikel Y 13 en Y 14 moeten worden overgelegd;

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
12 van 13

- de lijst biedt daarnaast geen mogelijkheid om aan te geven dat slechts van sommige kandidaten stukken overgelegd zijn;
- de lijst biedt ook niet de mogelijkheid om in te vullen dat (slechts) een x aantal ondersteuningsverklaringen overgelegd zijn;
- in de lijst moet aangegeven worden als een verklaring van voorgenomen vestiging is overgelegd. Deze verklaring is echter niet benodigd voor de verkiezingen waarop deze begeleidingsverklaring betrekking heeft (Tweede Kamer - en Europees Parlementsverkiezingen).

Op de lijst dient aangegeven te worden of overgelegde stukken origineel en voorzien van handtekening zijn. Hierover merkt de Kiesraad het volgende op:

- aangezien enkele in de lijst genoemde stukken door gemeenten worden afgegeven en vaak alleen voorzien van een gemeentelijk stempel worden, geeft de Kiesraad u in overweging toe te voegen dat het in dat geval ook om een gemeentelijk stempel mag gaan;
- een ondersteuningsverklaring dient zowel een handtekening van de ondersteuner te bevatten als een handtekening(/stempel) van een burgemeester. Dient de gezaghebber beide te controleren?
- een kopie van een geldig identiteitsbewijs kan per definitie geen origineel zijn;
- wellicht niet helder voor de gezaghebber zal zijn wat een origineel bewijs van betaling is en niet eenvoudig te toetsen zal zijn of de handtekening authentiek is.

Model Ya 6

Voor dit model zijn veel van de hierbovengenoemde over model Ya 4 genoemde opmerkingen relevant. Aangezien dit model een begeleidingsverklaring is bij het herstel van verzuim is het nog meer dan bij het model Ya 4 van belang dat kan worden aangegeven dat een bepaald aantal verklaringen van een bepaald soort is overgelegd. De formulering van de stukken in de lijst van overgelegde stukken is in ieder geval niet adequaat, aangezien bijna altijd sprake zal zijn van het ontbreken van een of enkele stukken van een bepaalde soort (bijvoorbeeld enkele ondersteuningsverklaringen of één verklaring van instemming van een bepaalde kandidaat).

Model Ya 9

Dit model is bestemd voor een begeleidingsverklaring bij een verklaring tot het aangaan van een lijstencombinatie. De Kiesraad adviseert u dit tot uitdrukking te laten komen in de naam van het model. De huidige naam (begeleidingsverklaring bij gemeenschappelijke verklaringen) dekt de lading niet.

In het model dient aangegeven te worden of de verklaring authentiek is. Onduidelijk is wat hieronder verstaan wordt. De Kiesraad adviseert u hierover een toelichting op te nemen of bijvoorbeeld overeenkomstig de overige

Datum
20 september 2010

Ons kenmerk
2010-0000558481

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
13 van 13

begeleidingsverklaringen al in het model zelf de gezaghebber aan te laten geven of de verklaring tot het aangaan van een lijstencombinatie voorzien is van (een) handtekening(en).

Tenslotte blijkt niet uit de formulering van het model dat er sprake kan zijn van meerdere verklaringen tot het aangaan van eenzelfde lijstencombinatie. De gemachtigden van groeperingen die een lijstencombinatie aangaan, kunnen namelijk ook afzonderlijk een verklaring indienen. De Kiesraad adviseert u de tekst van het model in deze lijn aan te passen.

5. Conclusie

De Kiesraad heeft in dit advies de aanpassingen in de modellen als gevolg van de voorgenomen wijziging van de Kieswet in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbaar lichaam binnen Nederland gezien.

De aanpassingen geven de Kiesraad aanleiding tot commentaar, maar in het algemeen mag worden opgemerkt dat de thans voorgestelde modellen op adequate wijze zijn aangepast aan de wijzigingen in de wet. Wel dringt de Kiesraad er op aan om, vanwege de geconstateerde inconsistenties meer eenheid aan te brengen in de modellenregeling en vraagt de Raad nogmaals aandacht voor een naar zijn oordeel wenselijke verbetering van de gehele modellenregeling. Op die manier kan voorkomen worden dat de modellenregeling, zoals nu het geval is, een wat versnipperde indruk geeft.

Plaats: 's-Gravenhage

Datum: maandag 20 september 2010

w.g. H.R.B.M. Kummeling, voorzitter
w.g. R. Hoorweg, plv. secretaris-directeur